

PERSPEKTIVY DUCHA A TĚLA

Ř 8,5. *Ti, kdo jsou podle těla, totiž myslí na věci těla, ale ti, kdo jsou podle Ducha, na věci Ducha.*

6 *Neboť smýšlení těla je smrt, ale smýšlení Ducha je život a pokoj.*

7 *Smýšlení těla je proto v nepřátelství vůči Bohu, neboť není a vlastně ani nemůže být poddáno Božímu zákonu.*

8 *A tak ti, kteří jsou v těle, se Bohu líbit nemohou.*

9 *Vy však nejste v těle, ale v Duchu, pokud ve vás přebývá Duch Boží. Jestliže pak někdo nemá Kristova Ducha, ten není jeho.*

10 *Jestliže však je Kristus ve vás, je sice tělo mrtvé kvůli hříchu, ale duch žije kvůli spravedlnosti.*

11 *Jestliže tedy Duch Toho, který vzkřísil Ježíše z mrtvých, přebývá ve vás, pak Ten, který vzkřísil z mrtvých Krista, obživí i vaše smrtelná těla skrze svého Ducha přebývajícího ve vás.*

12 *A tak tedy, bratři, nejsme dlužníci těla, abychom žili podle těla.*

13 *Žijete-li totiž podle těla, zemřete; jestliže však skutky těla umrtvujete Duchem, budete žít.*

Pro exegesi této části Pavlova listu Římanům nebylo zcela lehké vybrat překlad k ocitování. Ekumenický je zde nepoužitelný, neboť nepřipustně nahrazuje všude „tělo“ a opisuje ho výrazy jako „sobectví“, „zvláštních sil“ „podle své vůle“ apod. Zvolil jsem nakonec Novou bibli kralickou, i když i její překlad bude nutno někde mírně modifikovat.

Ústřední myšlenka je v něm vyjádřena dvakrát – ve verši 6 a opakuje se pak ve verši 13; verš 12 je pak jakýmsi shrnutím a uzavřením,¹ po němž bychom očekávali nějaké nové téma. – To vskutku přichází – je to téma božího synovství a posléze obnovení tvorstva v duchu (jímž je 8. kapitola listu Římanům tak slavná), ale začíná zopakováním základní myšlenky předchozího úryvku.

Co je tedy onou základní myšlenkou, kterou má Pavel za tak významnou, že se ji nerozpakuje opakovat (možná i proto, že v původní formulaci nebyla tak jasná jako ve v.13)? Myslím, že je to koneckonců velice prosté - ***to co je investováno do těla s ním zahyne, nevrátí se zpět a nemá možnost zvovu ožít.*** To všichni víme a je to běžná, všelidská zkušenost. O své tělo sice pečujeme, jsouce k tomu – na rozdíl od zvířat – nuceni jeho nedovyvinutostí, která by nám v přírodě neumožnila přežít – například bez tepla a oděvu (živit se musí i živočichové), ale všichni víme, že je to jaksi marná práce. Tedy my si z ní můžeme udělat cíl života a obkládat tělo stále novými a novými požitky a troškošemi, které třeba hraničí až s estetickou sférou. Ale nemá z toho nikdy nikdo nic, než my sami.² A celá tahle hra jednoho dne skončí – a co pak? – „*Žijete-li podle těla, zemřete*“.

Až podtud je vcelku všecno jasné, ale – namítne leckdo - což existuje proti tomu alternativa? Pro Pavla existuje, a je dokonce tak silná, že druhá půle jeho výroku zní: „... *jestliže však skutky těla umrtvujete Duchem, budete žít.*“ O věcech ducha se – věřte zkušenému – dost těžko hovoří,

1 Právě na tomto místě je nutno překlad NBK nepatrně poopravit: pořadí slov v originálu nasvědčuje spíše významu: „Proto tedy, bratři jsme povinni nežít po způsobu těla pro tělo“ – a mohli bychom dodat „...samo“. Domnívám se tedy, že jde o vyjádření silnější, nežli jaké stojí v překladu. Srv. V Bibli Kralické: *A takž tedy, bratři, dlužníci jsme ne tělu, abychom podle těla živi byli.*

2 Zde bychom mohli najít určité styčné body s onou moderní interpretací Pavlových pojmů „tělo“ a „duch“, jaká se odráží třeba již ve zmiňovaném ČEP, a kterou zastávají mnozí novozákoníci, tvrdíce, že tato dvojice pojmů je jakýmsi Pavlovým konstruktem a má označovat spíše něco jako starého, předkřesťanského a nového, křesťanského člověka. Přesto si myslím, že tělo je tělo a duch je duch a poctivý překladatel by neměl vnučovat čtenáři svoji interpretaci jakéhokoliv pojmu.

natož píše, a tak si myslím, že se to ani napodruhé Pavlovi nepodařilo tak úplně vystihnout. Ano, o oněch skutcích těla *praxeis tou sómatos* měl Pavel zřejmě dost konkrétní, nevábnou představu – jinde je i vypočítává např. v Gal 5,19-21 máme celý jejich katalog: *Skutky těla jsou ovšem zjevné. Jsou to: cizoložství, smilstvo, nečistota, nestydatost, modlářství, čarodějnictví, nepřátelství, sváry, žárlení, hněvání, soupeření, roztržky, sekty, závidění, vraždy, opilství, hodování a takové podobné věci.* Snad bychom mohli mezi tyto tělesné skutky zahrnout i věci méně ohybná – ale to na jejich pomíjivosti nic nemění. Na druhé straně se však

Domnívám, že přisuzovat *duchu* takovou činnost jako „usmrcovat“ (*thanatoun*), není vůbec na místě. Protože se Pavel o třetí formulaci už nepokusil, můžeme se raději vrátit k jeho formulaci první, ve verši 6, kde se onen duch dává do souvislosti s *životem a pokojem*. To tedy znamená, že je možné nalézt, resp. právě „život v duchu“ skýtá jinou možnost, jak rozvíjet lidskou osobnost, její dary, nadání a schopnosti, jakož i její specifickou krásu, aniž by to podlešlo úplně a dokonale zkáze v okamžiku, kdy tělo zemře. To je obrovská možnost a obrovské zaslíbení, a klidně při tom můžeme zapomenout na toho „božského policajta“ kterým v uvedeném úryvku Pavel, zřejmě ještě ne plně osvobozen od tvrdě vnímaného Zákona, občas hrozí (v. 7-8)³. Co však je nesmírně důležité, a co se opakuje v celém úryvku několikrát, je, že onen „Duch“ - jinde též „Kristus“ - *přebývá v nás*, a to vede k té úžasné vyhlídce: *Ten, ..., obživí i vaše smrtelná těla skrze svého Ducha přebývajícího ve vás.* (v.11) Proto je také takovéto „nositelství ducha“ natolik významným rozdílem, že umožňuje mluvit o nové kategorii lidství, a o lidech, kteří ho sdílí jako o novém typu lidí. Pavel žádné nové kategorie nekonstruuje, a bylo by to zcela proti jeho duchu snažit se o nějaké nové rozdělování – vždyť celý život pracoval právě o to, aby se v obcích mezi křesťany různého původu *nedělaly* žádné rozdíly. Nicméně není nám nyní zatěžko pochopit, že nedlouho po éře Pavlově – snad již koncem 1.století – se skupiny lidí, kteří si tuto novou skutečnost ducha plně uvědomily⁴, bez okolků samy označily za „poznávající“, tedy za gnóstiky, resp. za „duchovní“ – pneumatikoi.

Ale co je to vlastně onen „Duch“? Můžeme v něm například spatřovat filosofickou kategorii, třeba stoický nebo novoplatónský *nous*; tím aspoň dostojíme nároku vykládat obtížné pojmy v dobových souvislostech, neboť jak stoicismus, tak platonismus jsou myšlenkové proudy v době vzniku křesťanství existující a vlivné. Obzvláště stoický *nous* případně *logos* nebo *heimarmené* by mu mohl být blízký, tím, že hýbe vším, celým veškerenstvem. Má to ale háček – tento stoický *nous* je unoverzální a všeprostupující. Jistěže se nějak konkrétně manifestuje, ale jeho projevy je také vlastně všechno. Těžko by mohl být nějakým individuálním „rádcem“, podle něhož by člověk, jednotlivec řídil své kroky, své myšlení a svůj život. Pavel píše, že je to *duch Boží, duch Kristův a duch vzkříšení*. To všechno jsou velmi univerzální pojmy. Ovšem nad ruhé straně tento duch „přebývá“ v lidech. Co tedy tento „Duch“ vlastně je, zůstává tajemné a každý je povolán učinit si o tom do jisté míry vlastní představu. Rozhodně je to však něco, co umožňuje překonat omezení daná tělem. Podle Pavla až do té míry, že je schopen dát nějaký nový typ života dokonce i onomu tělu (v.11). Pavlova formulace je na tomto místě velmi zajímavá: o tělu výslovně píše, že je *smrtelné (thnétos)*, leč přesto i ono samo může být nějak *oživeno (zóopoiein)* Můžeme si pod ním

3 Že i zde Pavlovi selhala vyjadřovací schopnost ukazuje verš 8, který pojat takto absolutně je nesmyslný; plynulo by z něj totiž bezprostředně, že pokud Bůh má ještě nad světem nějakou moc, musí ho v nejbližší době zahubit nějakou novou potopou, kterou sešle na „všeliké tělo“ (Gn 6,13). Smysl má jen v úpravě (prameny ovšem nepodporované): A tak ti, kteří jsou **jenom** v těle, se Bohu líbit nemohou

4 Zatímco pavlovské a jiné velké církevní obce v té době upadaly do rigidního moralizování majícího jen málo společného s duchem Ježíšova evangelia a stávaly se nepřátelskými vůči okolnímu světu nemění měrou, nežli on byl nepřátelský vůči nim

představit třeba nějaký Teilhardův (nový) evoluční pupen, anebo gnóstický (nový) *aión*; obojí dvojí totiž má rozměr čehosi nového, co tu ještě nebylo, a zároveň zmlazujícího, oživujícího, umožňujícího nový rozvoj na základě (Teilhard), nebo třeba i oproti a navzdory (gnóze) starému. To všechno jsou však jen matná přiblížení, neboť duch se neprojevuje zevně – působí *vnitřně*. Velmi důležité je však, abychom ho dokázali v sobě rozeznat a uchopit a takto s ním a v něm žít.